

Raport cumulativ privind mersul dezbaterilor pe platforma MediaForum.md. Deontologie

Martie 2016 - Martie 2017

Informații generale

În intervalul martie 2016 - martie 2017 la rubrica «Deontologie» s-au desfășurat 8 dezbateri. Jurnaliștii au abordat subiecte legate de comportamentul pe teren al reporterilor, provocările pentru „scoaterea de știri senzaționale” sau pentru denigrarea unor persoane publice, dezinteresul presei pentru unele subiecte de substanță, oportunitatea folosirii dronelor pentru documentare vs viața privată, cadourile pentru jurnaliști etc. Moderatori au fost jurnaliști care scriu atât în limba rusă, cât și în limba română, intenția administratorilor platformei fiind constituirea unui cerc de discuții în care să fie incluși profesioniști ai presei, indiferent de limba în care scriu sau comunică.

Temele și mersul dezbaterilor

1. **„Дрон среди ясного неба. Летящие камеры, этика и частные владения”**. Dezbaterrea a fost moderată de jurnalista Europei Libere Iulia Mihailova, care a abordat aspectele etice ale filmărilor cu drona, un instrument la acea vreme destul de popular printre jurnaliștii din Republica Moldova. Moderatoarea a invitat jurnaliștii să mediteze asupra unor posibile situații în care filmarea ar afecta interesele private ale unei persoane sau i-ar leza dreptul la intimitate. De asemenea, a dat exemplul SUA, unde, deocamdată, posesorii de drone își înregistrează aceste aparate de zbor în mod voluntar, pe un site special deschis de autoritățile ce răspund de spațiul aerian.

La dezbateri au participat 7 persoane. În discuție s-au inclus și jurnaliști care au folosit drona pentru documentare și au argumentat că acesta a fost singurul mijloc de a dobândi informații despre proprietățile construite în păduri, ilegal. „Am utilizat drona la realizarea

unui reportaj despre vilele din păduri. E un instrument care îți oferă posibilitatea să vezi altfel unele realități. Drona este un aparat bun, utilizarea căruia trebuie încadrată în niște norme și atât”, a scris jurnalista Liuba Șevciuc. Unii participanți la discuție au fost de acord că utilizarea dronelor ar trebui reglementată doar în ce privește încălcările care pot avea loc asupra dreptului la viața privată. „Я не считаю, что это просто модный всплеск в Молдове. Для нашей страны - это, увы, просто необходимость в случае с госслужащими и политиками, их имущество (многие не могут обосновать), государственным имуществом, а также в связи с многочисленными протестами. В данных ситуациях, дрон помогает только увидеть реальность. Наши коллеги успешно продемонстрировали это, и спасибо им за это. Вторжения дронов в частную жизнь, скорее всего это должно каким-то образом регулироваться законом или просто придерживаться строго принципов деонтологии в своей профессиональной деятельности”, a fost de părere un alt utilizator, Sergiu Culeac.

În raportul de final, moderatoarea a notat că majoritatea participanților la dezbateri găsesc justificată folosirea dronelor în munca jurnalistului, în condițiile în care există încă informații contradictorii referitoare la veniturile și averile funcționarilor de stat. „Многие говорят, что съемка с воздуха порой единственная возможность выяснить и показать обществу то, что чиновникам до сих пор удавалось скрывать. Говорят и о полезности дронов при съемках массовых акций и предупреждения возможных спекуляции по поводу количества участников. Все комментаторы единодушны в том, что касается отбора и использования (публикации) видео и фото, снятых с воздуха. Отмечают важность профессионального и этического подхода к таким материалам, с тем, чтобы действительно не вторгаться чрезмерно в личную жизнь, и в то же время обезопасить себя от возможных исков. Любопытным оказалось мнение о том, что «болезненный вопрос» съемок с помощью дронов имущества госслужащих – проблема переходного периода общества. Поскольку чем цивилизованнее страна, тем честнее власти, меньше коррумпированных чиновников, меньше тех, кому есть что скрывать. Участники дискуссии считают достаточным пока соблюдение простых деонтологических правил при использовании материалов, снятых с дронов. Плюс к этому – чувство меры, профессионализма и осторожности. И, наверное, в этом рецепт безопасной и эффективной работы в Молдове в настоящее время”, a notat Iulia Mihailova.

2. „Cadouri pentru jurnaliști. Când și de ce (nu) le acceptăm?”. Am propus această temă reporterului de investigație Victor Moșneag, redactor-șef adjunct al Ziarului de Gardă, cunoscut pentru materialele sale pe teme de corupție. Cu ajutorul exemplelor din

propria redacție, Victor Moșneag a explicat norme preferabile de conduită pentru jurnaliștii onești. „Nu cu foarte mult timp în urmă, cineva mi-a propus să-mi achite o călătorie pentru a face un interviu cu un om important, care nu se afla în Republica Moldova. I-am spus, evident, că o asemenea abordare nu este corectă și că o asemenea propunere nu va fi acceptată de niciun jurnalist care vrea să fie integru. Felul cum a primit răspunsul meu acel om m-a făcut însă să cred că au fost oameni din presă care au acceptat astfel de propuneri”, este unul dintre exemplele date de moderator.

Unii participanți la discuție au abordat și reversul monedei, anume cazurile în care jurnaliștii dau de înțelese că ar avea nevoie de bani sau cadouri pentru a scrie ceva. În intervențiile sale, moderatorul a explicat că darurile oferite jurnaliștilor nu pot fi echivalate cu cele oferite altor categorii de profesioniști, deși și în acele cazuri sunt condamnabile. „Jurnalistul nu trebuie să accepte cadouri de niciun fel pentru a putea rămâne credibil și fără obligații în fața surselor. Dacă cineva insistă să facă acel cadou, atunci jurnalistul ar trebui să refuze să scrie la subiectul propus de sursă, pentru că, dacă acel om insistă cu cadoul, atunci ar putea avea un interes ascuns, iar prin articol, jurnalistul doar i-ar face jocul. Singurele cadouri pe care jurnalistul ar putea, în unele circumstanțe, să le accepte ar fi cele cu o valoare simbolică”, a notat moderatorul. Victor Moșneag a recomandat organizarea unor seminare și training-uri la care să fie discutate astfel de cazuri, iar subiectul integrității jurnalistice să fie abordat la orele de la Universitate. De asemenea, moderatorul a avansat ideea depunerii unor declarații de integritate de către jurnaliști sau redacții la subiectul cadourilor și altor facilități, combinate cu eventuale sancțiuni.

3. „Anunțăm sau nu sursa despre înregistrarea convorbirii telefonice?” - o altă dilemă pe care o au profesioniștii atunci când muncesc asupra unor materiale ce presupun conflicte sau situații delicate. Moderatorul Victor Moșneag a adus din nou exemple, nu doar din activitatea sa. Un caz amintit de moderator a arătat că înregistrarea unei convorbiri telefonice cu un jurnalist s-a dovedit a fi salvatoare pentru o persoană publică. Asta deoarece jurnalistul a scos din context și a folosit în mod manipulator declarațiile sursei.

Mai mulți jurnaliști care s-au inclus în discuție au spus că ei își înregistrează convorbirile atunci când apelează persoane care ar putea să nu mai vrea să facă declarații dacă ar ști că sunt înregistrate, însă nu dau pe post înregistrările, ci le păstrează ca dovezi. Concluziile formulate de moderator au fost că jurnalistul ar putea să nu anunțe sursa că o înregistrează atunci când face o investigație, când discută cu funcționari înalți, care, de obicei, nu răspund la apeluri sau sunt foarte greu de găsit. „Pentru corectitudine, în mod

ideal, să anunți sursa că o înregistrezi, indiferent de circumstanțe, este o dovadă de integritate și profesionalism. Jurnalistul de multe ori înregistrează discuția pentru a nu denatura mesajul interlocutorului, nu în alte scopuri”, a notat moderatorul. El a recomandat instruirea jurnaliștilor ca aceștia să trateze cu bună credință discuțiile cu sursele și să folosească înregistrările cu sursele doar în scopuri profesionale.

4. **„Următoarea reuniune Forumul Media: Ce discutăm?”**. Prin această dezbatere președinta Consiliului de Presă Ludmila Andronic și-a propus să culeagă opinii și doleanțe de la jurnaliștii moldoveni, care urmau să fie incluse pe agenda Forumului Media din luna decembrie 2016, organizat de Consiliul de Presă. Din păcate însă, jurnaliștii nu s-au dovedit a fi receptivi la invitația Ludmilei Andronic, astfel că dezbateră nu a avut participanți.

5. **„Comportamentul reporterului pe teren: muncește sau provoacă?”**. Președinta Centrului de Investigații Jurnalstice Cornelia Cozonac a acceptat să modereze o dezbatere la acest subiect, dezbatere dictată de o necesitate a zilei: în acea perioadă fuseseră înregistrate câteva cazuri în care jurnaliștii unor trusturi media s-au plâns că au fost agresați de politicieni după ce au avut un comportament provocator la întâlnirile acestora cu susținătorii. Dezbateră a adunat 59 de comentarii, numărul mare datorându-se și faptului că pentru o perioadă comentariile de pe Facebook au fost integrate cu cele de pe MediaForum.

Unii participanți la discuție au fost de părere că jurnaliștii trebuie să fie provocatori, în sensul decent al cuvântului, adică incisivi, pentru a servi interesul public și a „scoate” informația necesară din funcționari sau alte surse. Pe de altă parte, mulți au fost de acord că ultimele cazuri produse în Republica Moldova aveau la bază provocarea nu în slujba interesului public, ci ar fi fost comenzi politice. „Foarte bună tema. Din situația descrisă, reiese că jurnaliștii în Moldova au suficiente libertăți, dar nu și responsabilități. Deși, în unele cazuri privind ”provocatorii jurnaliști” de la noi, se pare că tocmai sunt cazuri când reporterii o fac la comandă politică, deci nu din cauza libertăților, ci a unor angajamente. Alteori, reporterul se pare că nu înțelege cât e de importantă credibilitatea și imparțialitatea sa. În fond, în istoria presei, există cazuri când reporterii fac uz de provocări (dând mită - ca să probeze coruptibilitatea unui funcționar, angajându-se în instituții, ca să demonstreze că anumite mecanisme nu funcționează), dar aceste provocări trebuie să demonstreze buna intenție și interesul public maxim. Nicio instituție de presă care ține la

reputația sa, nu va accepta provocări reportericești care satisfac interesele politice ale patronului”, a scris directoarea Ziarului de Gardă, implicată în discuție, Alina Radu.

A fost abordată, de asemenea, și legitimitatea unor astfel de jurnaliști, care practică metode nedeontologice de dobândire a unor subiecte de senzație. Alții au formulat recomandări pentru persoanele publice. „Ceea ce ar trebui să învețe persoanele publice din R. Moldova este că odată ce au adoptat acest statut devin expuși și ar trebui să se conformeze regulilor de joc, a celor oneste. Nu poți să ignori întrebările unui jurnalist, chiar dacă nu îți plac, nu îi poți dicta cum să reflecte evenimentul, nu îl poți ofensa pentru că nu îți place instituția media la care lucrează”, a recomandat jurnalista Mariana Rață.

6. **„Evenimente de presă... fără presă”**. Directorul Agenției de Presă Infoprim-Neo Valeriu Vasilică a abordat un subiect actual pentru presa din Republica Moldova: înlocuirea subtilă a jurnalismului de teren cu transmisiunile în direct de la evenimente publice sau conferințe de presă. Astfel, jurnaliștii nu-și mai fac munca propriu-zisă: să adune mărturii și probe, să vorbească cu oamenii, să verifice informațiile, ci se transformă în transmițători de declarații preluate. „Mai nou, cu apariția posibilităților tehnice de transmitere a evenimentelor de presă în direct prin internet, am intrat în zona unei noi distorsiuni. Tot mai frecvent instituțiile de presă recurg la scrierea știrilor și altor materiale fără a-și trimite jurnaliștii la evenimentul propriu-zis”, scrie Valeriu Vasilică.

Dezbaterea a ridicat probleme ca profesionalismul jurnaliștilor și capacitatea lor de a „ataca” subiecte serioase, implicit, a pune întrebări pertinente la evenimente.

Majoritatea participanților s-au arătat nemulțumiți de ceea ce au sugerat că este inconsistența presei de astăzi și dependența jurnaliștilor fie de vizualizări, fie de patroni și mai puțin de interesul public.

7. **„Cât de mult își respectă publicul jurnaliștii moldoveni?”**. Fostul membru al Consiliului de Presă, Vitalie Condrățchi, și-a propus să analizeze, împreună cu colegii, ceea ce a numit „gradul de respect față de public” manifestat de jurnaliștii moldoveni. „Deci, vreau să lansez aici o discuție legată de nivelul consumatorului de presă în percepția jurnaliștilor, această percepție fiind și una din liniile directoare ale conținutului mediatic pe care îl vedem în fiecare zi. Iar pe de altă parte, în ce măsură avem în Moldova o cultură jurnalistică bazată pe respectul față de cititor sau privitorul de știri?”, a notat moderatorul.

Propunerea de a discuta subiectul s-a bucurat de interes. Unii participanți au notat printre semnele de lipsă de respect titlurile care nu spun nimic sau cele care sunt la limita

jignirilor. „Se mai intimpla sa fie si lipsa de respect, discriminări, etichetări urite din partea presei - de exemplu un titlu - Bătrîna a fost atacată de un individ...În stirea se vorbea despre o femeie de 56 ani:)”, a scris o participantă, iar alta a citat din Manualul de jurnalism semnat de Mark Grigoryan: „Reporterii au funcția de a fi ochii și urechile cititorilor, nu și creerele acestora. Oferiți cititorilor fapte, concluziile le vor trage ei înșiși. Posibilitatea pe care o acordăm publicului de a extrage din fapte propriile concluzii este un mod prin care ne exprimăm RESPECTUL față de el. Acesta, la rândul său, ne onorează cu încrederea sa". Prea multă informație comentată, camuflat sau pe față, avem astăzi în presă. Respectiv, respectul față de public descrește proporțional”.

În concluzie, majoritatea au fost de părere că respectul este o chestiune reciprocă, pe care jurnaliștii îl câștigă numai dacă îl oferă.

8. **„Sunt sau nu responsabile redacțiile pentru conținutul preluat?”**. Moderatoarea Alina Țurcanu a încercat să discute cu potențialii participanți la discuție despre eventuale remedii pentru situațiile în care unele portaluri publică falsuri, iar altele le tirajează, declinându-și responsabilitatea. Astfel de situații au fost înregistrate în ultima campanie electorală prezidențială, cunoscută pentru numărul mare de falsuri tirajate pe online și uneori la TV.

Puținii participanți la discuție au subliniat categoric că fiecare redacție este responsabilă pentru ce publică și chiar este datoare să verifice și să completeze informația preluată dacă aceasta nu este completă sau lipsește dreptul la replică. La fel, s-a reiterat și responsabilitatea pentru conținutul publicat în spațiul pentru comentarii ale portalurilor informative, comentariile injurioase sau cele care nu se încadrează în normele legale necesitând moderare/triere.

Concluzii și Recomandări

- Principalele recomandări făcute de moderatori la rubrica Deontologie sunt:
- Jurnalistul nu trebuie să accepte cadouri de niciun fel pentru a putea rămâne credibil și fără obligații în fața surselor;
- Dacă cineva insistă să facă acel cadou, jurnalistul ar trebui să refuze să scrie la subiectul propus de sursă, pentru a evita să-i facă jocul;
- Singurele cadouri pe care jurnalistul ar putea, în unele circumstanțe, să le accepte ar fi cele cu o valoare simbolică;

- Este necesară organizarea unor seminare și training-uri la care să fie explicate cazurile în care sursele ar încerca subtil sau pe față să loializeze jurnaliștii oferindu-le diferite oportunități sau cadouri;
- Introducerea unor ore (în cadrul unui curs) la facultățile de jurnalism referitoare la integritatea jurnalistică;
- Instituirea unor practici în redacții care să presupună depunerea unor declarații de integritate de către jurnaliști, care să includă și subiectul cadourilor și altor facilități, combinate cu eventuale sancțiuni;
- Unii jurnaliști ar trebui instruiți pentru a înțelege să folosească înregistrările convorbirilor cu sursele doar în scopuri profesionale;
- Sunt necesare și instruirii ale funcționarilor și comunicatorilor, care trebuie să știe că discuțiile cu jurnaliștii sunt oficiale și că discutând cu un jurnalist, funcționarul, cel mai probabil, va fi citat în articol, dacă părțile nu au convenit altfel de la bun început.